

Ivan Franjo Jukić, Književnost bosanska (pretisak)

Pretisak bibliografije *Književnost bosanska* franjevca Ivana Franje Jukića (1818. – 1857.) objavljuje se u ovom broju „Libellariuma” kao dopuna tekstu „Bibliografski rad Ivana Franje Jukića i kraj kulturne povijesti. Bibliografije kao izvor za povijest knjige i kulturnu povijest” Slavka Harnija.

Tekst je objavljen u dva nastavka u „Bosanskom prijatelju”, prvom književnom časopisu Bosne i Hercegovine, koji je pokrenuo i uređivao sam Jukić. Oba su nastavka tiskana na osam stranica, prvi u broju iz 1850., a drugi u broju iz 1851. godine.

Pretisak je objavljen prema primjercima „Bosanskog prijatelja” koji se čuvaju u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu.

Ivan Franjo Jukić, Bosnian Literature (reprint)

The reprint of *Bosnian Literature*, bibliography composed by Franciscan Ivan Franjo Jukić (1818–1857) is published in this issue of *Libellarium* as a supplement to Slavko Harni's contribution "Bibliographic work of Ivan Franjo Jukić and the end of cultural history. Bibliographies as a source for the history of books and cultural history".

The text was published in two installments in the first literary journal in Bosnia and Herzegovina, *Bosanski prijatelj*, started and edited by Jukić, the first part in 1850 and the second in 1851.

The original of this reprint is preserved in National and University Library, Zagreb.

BOSANSKI PRIJATELJ.

ČASOPIS

S A D E R Ź A V A J U Ć I

POTRIEBITE KORISTNE I ZABAVNE STVARI.

UČREDNIK:

I. F. JUKIĆ BANJALUČANIN.

SVEZAK I.

Troškom Dra. Ljudevita Gaja.

U ZAGREBU.

Bőrsotiskom narodne tiskarnice dra. Ljudevita Gaja.

1850.

V.

Književnost bosanska.

Za vrijeme gospodstva bosanskoga, je li tko o domaćim događajima pisao, kao na priliku u Sèrbii Daniel i Carostavnik i t. d., danas se ništa nezna! — Bošnjaci od najstarijih vremena pak gotovo sve do godine 1813. služili su se pismom i slovima od sv. Cirila iznašastim; najstariji spomen bosanske pismenosti jesu povelje banah i kraljah počevši od Kulina g. 1189—1463. Povelje ove stranom su štampane¹⁾ stranom pak još stoje po arhivim inostranim i kod begah bosanskih. Za ovim sledi Podoslovje popa Rupčića pisano god. 1340. a posvetjeno caru Stjepanu Dušanu, u komu su grèbovi ilirskih plemićah naslikani, i koje se čuva u samostanu Foja. snimak po jednom domorođcu O. P. P. u Biogradu kod Janka Šafarika vidi sèrb. nar. list i Danicu Ilirsku g. 1842. gdje sam obširno o njemu govorio. Kod g. *Dra. Ljudevita Gaja*, imade jedna osobita rukopisna knjiga: „*Život Aleksandra Velikoga*“ u 8. listovah 94, kupljena po g. *Dru. Lj. Gaju* u Berlinu g. 1840. Rukopis ovaj spadajući po svoj prilici u drugu polovicu XIII. stolietja, izdati će gosp. vlastnik u sbirci riedkih dragocienih spomenikah ilirskih, koji se u njegovoj knjižnici nalaze. Napominje Dobrowsky²⁾ rukopisnu knjigu pisanu g. 1406., koja

¹⁾ U knjizi: „*Srbski Spomenici u Biogradu 1840*“ u drugim povremenim knjigama, latinskim jezikom prevedene u historijama različitim; ja ću ih sve po redu ovdje izdavati.

²⁾ *Institutiones Linguae Slavicae Dialecti vet.*, Vindobonae 1825. Praefac. XIII.

sadržaje poslanja i djelovanja apostolska, posvetjena Hervoji duki spliets. i starostu bosanskomu. Knjigu ovu Facciolati poklonio je papi Benediktu XIV. Poznat je nadgrobní nadpis kraljice Katarine u Rimu u cĕrkvi Aracoeli god. 1478. postavljen, o komu poslie mnogih Katančić najobširnie je pisao³⁾. Petar Ohmućević pisao je g. 1482. „Rodoslovje kraljah bosanskih i sĕrbskih,“ koje je priliepljeno o tragu slike kralja Tomaša, a nalazi se u samostanu Suliski, o komu sam govorio g. 1842. u S. N. listu i Danici Ilirskoj.

Od stolietja XVI.—XIX. ima više rukopisah po bosans. franciskanskim samostanima i parokialskim kućama, buduć da su sve matrikule i protokoli s ćirilicom bosanskom pisani sve do početka ovog stolietja. Ova bosansko-katolićka azbuka — ćirilica — po niešto je različna od one, kojom Sĕrbi pišaše svoje cĕrkvene knjige, a ta je razlika pĕrvo u liepoti i ravnosti slovah, nisu gĕrbava, kó što se u drugim preoslavnim knjigama vide, i ovo je dalo povod g. D. Tirolu misliti, da je Petar Veliki ruski car, vidivši ove bosanske knjige, zapoviedio po njima novu gradjansko-rusku, t. j. s kojom se danas služe Rusi i Sĕrbi — saliti⁴⁾; drugo što ovdie neima suvišnih pismenah, samo u najstarijoj knjizi Divkovića i Matijevića na svĕrsi rieći, koja okonćaje na pisme suglasno, metje se (b) jer tanko, naprotiv pako imadu glasovi ilirski (ć, lj, nj) oznaćeni s (b, bA i bH), koje drugi rukopisi cĕrkveno-slavjanski neimaju; tretje: oni bezbrojnih titlah iliti siglah neima, osim na svĕrsi suglasnikah miesto (b) tan. jer sigla (-) i (ō) ot. — Osim toga bosanski rukopisi i kasnie štampane knjige, pisane su čistim ilirskim jezikom. Ćirilica ova bila je upotrebljavana, nerasmo od bosanskih katolikah, već i po Dalmacii, Slavonii i Sĕrbii⁵⁾. Tko je i kad je pĕrvi ovom azbukom počeo tiskati

³⁾ Specimen Philolog. et Geogr. Pannoniorum Zagrabiae 1795. Libr. III. Cap. 1. pag. 61. — i Commentatio de Istro Budae 1798. pag. 278.

⁴⁾ Sĕrbs. Lietopis ćast. I. g. 1841. i izvanredni dodatak k biogradskim Nov. 1842.

⁵⁾ Tako Margitić u knjigama „Ispovied kĕrĕtjanska“ st. 6. veli: „Zaito u ova slova um'ju nĕiti i pastiri po Bosni, po Hercegovini, po Dalmacii, po Ungarii i ostalih mnogih mistih.“ Bivši ja god. 1840. u Dalmacii, vidio sam u Imoćkomu, Makarskoj, a osobito u Zaostrogu

— štampati — knjige? još je neizvjestno! O njoj pisali su dosad: Dobrowsky, Kopitar i najnovije Stojaković⁶⁾. Tiskalo se je najviše u Mletcima, u Rimu i Těrnavi, poznate su mi samo dvie knjige! Zato scienim, što je bilo u malo tiskarnicah ovih pismenah, bili su mnogi fratri bos. usilovani knjige i latinskimi pismeni u isto doba tiskati dati. Bosanska književnost od nauka kěrstjanskoga i stvarih duhovnih nije se dalje pružala, i kako napomenuh, jedni štampali su latinskim pismenim, a

od stariih vremenah mnoga pisma, zapisnike i t. d. sve gotovo ovom azbukom pisane u knjižnicama francis. samostanah. Nad cěrkvenim vratima zaostroške cěrkve čita se ovi nadpis: „Ovu cěrkvu posveti gospodin Francesko Balićević, biskup Bosne, Požege i Biograda. Na počtenje svete gospoje, Prosinca 8. godištah gospodnjih: 1589.“ — Nijedan od fratarah nije znao tog vremenah pročitati ovo: „poslie vojnikah ruskih, vele oni, ti sam pėrvi pročit!“ zamolše me, te im ono pismo latinskim slovima snimi. Ovo je meni i danas za čudo tim više, što popovi gljagoļjaji i sad se ovom azbukom služe! — Poznato je, da je Andria Zmajević barski biskup u Arbanaskoj pisao ovim slovima „Lietopis“, koi u rukopisu nalazi se u knjižnici propag. rimske. Kěrsto Peļhić, rodom iz Čiprovca u Bugarskoj, pitomac rimske prop. poslie kanonik pečujski izdao je: „Zěrcalo istine med cěrkvom istočne i zapadne u Muccie 1716“ u 12. str. 106 nalazi se kod mene. — Rukopisna knjiga: „Raj duše, pisana u Biogradu g. 1567.“ o kojoj sam g. 1842. u sěrb narodn. listu i Danici ilirskoj govorio. „Svetcii“ kalendar s različitim kanonima i molitvama u Mletcima g. 1571.* štampane knjige, nahode se u pridvornoj knjižnici u Beču i vatikanskoj u Rimu, koju Dobrowsky i Šafarik děrže za najstariu bosansku. „Kratka Azbučica i kratak kěrstjansko-katoličanski nauk P. O. Petra Kanizia i t. d. u Rimu 1583. drugo izdanje u Těrnavi 1696. Mnogi po Karamanu pišu, da je pop Šimun Budienić Zadraniu ovu knjigu izdao, a Stojaković suviše veli i „Ispravnik za Jereii“ izdao azbukom ovom, al ja to nemogu vjerovati; budući je Budienić svoje knjige: „Summa nauka christianskoga i t. d. u Rimu 1583“ i „Ispravnik za Jereii“ latinskim a ne ćirilskim slovima štampo, i ovu posljednju Levaković u Rimu g. 1635. gljagoļjskim slovima izdao. — Ovo sam sve naveo za potvrđiti: da azbuka ova nije bila u običaju samo u Bosni kod katolikah, već i po ostalim ilirskim děržavam.

⁶⁾ Istorija vostočno-slavenskog bogoslužjenja i ćirilskog knjižestva kod Slavenah zapadne cěrkve u Novom-Sadu 1847. Oddieljenje III. §. 20. str. 102—131.

drugi ćirilskim. Za sad navesti ćemo pisaoce, koji su ćirilskom azbukom pisali: a ovi su: Divković, Matijević, Posilović i Margitić.

A) Pisaoци, koji su azbukom pisali:

1. *Matia Divković*, rodом iz sela Jelašakah, koje je u nahii kladanjskoj, danas većinom od Turakah naseljeno, ono malo kćrstjanah spada na župu vijačku. Redovnik S. O. Franje obuko se je po svoj prilici u samostanu Olovu, a nauke svćršio u Italii, bivo je kapelanom u Sarajevu, šćiocem i pripoviedaoцем u samostanu Kreševu i Olovu; od njegovog života drugo ništa nisam mogo dosad razabrati, nego iz mćrtvoslovnih knjigah — nekrologa — samostana Sutiskoga, da je umro god. 1631. dakle spada u XVII. stolietje¹⁾. Diela njegova su sliedeća: a) „Nauk kćrstjanski i t. d. u Mncie 1611“ u 8. listovah 308. Knjiga ova nalazi se ciele kod mene. U njoj se nalazi najprije kalendar od svetacah, zatim odobrenje taliansko censure, a ovo isto na drugoj strani bosanski, druga

¹⁾ Stojacković str. 113. br. 29. kaže da je Divkovića „Nauk“ u Ml. g. 1585. 8. str. 305. štampam vidio kod Joana Čokrićana paroka Taraškog u Banatu, koja je on uzao na dar od patriarke metać, zato on sva diela Divkovićeve metje u stolietje XVI. al je za sad to još vierovati nemogu: 1. što knjige metać. metju, da je on god. 1631. umro; 2. što osim tih knjigah paroka Tarašk. drugih nikakvih i nigdie do danas, da ima, neznademo? 3. što isti Divković sviedoči, na istomu „Nauku“ pišći: „... po porodjenju Isukćrstovu na hiljadu i šesat i jedinonast godišće mieseca travnja na 23. jurjevdan.“ na listu pak 42. strani obratnoj čita se iznova naslov knjige: „Nauk kćrstjanski i t. d. koje knjige rećeni Fra Matie izpisal budući kapelanom u Sarajevu na hiljadu, i šesat i deveto godišće po porodjenju Isukćrstovu.“ Tako isto čita se na listu 186, 210, 288 i na najposliednjemu 308. strani obratnoj: „Ovo se svćrši prvi dan sćrpnja. U Mncie na hiljadu i šesat i jedinonast godišće.“ U kojiz pak „Beside“ i u pćrvomu i u drugomu izdanju, na svćršetku čita se: „Poće se pisati na hiljadu i šesat i drugonast studenoga 28. u subotu u Kreševu; i svćrši se na hiljadu i šesat i ćetirnaest u Olovu sćrpnja 28. a štampa se na hiljadu i šesat i šesnest.“ Ova zadosta sviedoće, kad je Divković živio i koje godišće svoje knjige štampo u Mlet.

odobronja Nikole Jurjevića, fra Ivana Božićka i fra Arkangjela Gjenerala. Prikazano: „Plemenitomu i visokomu gospodinu Antunu Gargureviću Bošnjaniu iz Sarajeva i Pavi sinu njegovu, gdje među ostalim veli: „Također nebudući štampe ni stovah ot našega jezika, ja mojim rukama učini sve iznova, iz temelja svakolika slova!“ Ja iz ovih besiedah razumiem, da u Mlecie pria god. 1611. nije bilo tiskarnice ovake, već da ju je isti Divković činio uvesti i knjigotiskara Bertana nagovorio, da ova slova nova salije. b) „Sto čudesaa aliti zlamenaaa blažene i slavne bogorodice divice Marie“ i t. d. u Mletcie 1611 kod Petra Marie Bertana u 8. listovah 72. Poslie dopuštenjah kó i u predjašnjoj sledi prikazanje: „Plemenitomu i visokomu gospodinu gospodinu Ivanu Nikole Matiaševića, Bošnjaniu iz Sarajeva, dostoinomu knjiku svetoga grada Jerusolima i prokuratoru općenomu male bratie svetoga Franceška.“ Obadvie ove knjige zajedno su svezane i mnoge tiskarske pogriješke nalaze se, zato na svérsi ove knjige moli, da mu se oprostí, budući da se je namierio na neviešta slagara, i ako bi, veli, bilo uzmožno, da se ove knjige preštampaju: „išlo bi mi od ruke učiniti, kako se ima učiniti.“ Jesu li pak ove dvie spomenute knjige još koi put tiskane? dosad je neizvjestno. — c) „Beside svérhu evangjelia nediljnie priko svega godišta, koe besiede iz razlikieh diačkih knjiga privede i izpisa, i složi bogoljubni bogoslovac fra Matie Divković iz Jelašak, reda sv. Franceska iz provincie primenkom Bosne Argjentine i t. d. u Mletcie 1616 po Petru Marii Bertanu u 8. prikazana: „Prisvitlomu i pripočtovanomu gospodinu fra Bartolu Kadčiću, dostojnomu biskupu makarskomu.“ Kod mene se nalazi drugo izdanje, na komu se čita poslie spomenutog naslova; „Ja dom Ivan Filipović ili Gárčić, misnik i kavalír sv. Marka izpod Sinja u Cetini arkibiskupie splicke, čini ponovit štampu, budući pomanjkala i malo i se nahodeći, knjige imenovane svérhu evangjelia fra Matie Divkovića, u koi nemanjka ništa, veće sve onako, kako je i pèrvlje štampano i t. d. u Mlecí 1704 po Nikoli Peccanu“ u 8. str. 1008. Prikazana Stipanu Kuzmi arkibiskupu splitskomu i pèrvomu sve Hárvatske zemlje.

d) „Plač blažene divice Marie, koi plač izpisavši sárpski i izpravivši mnoge stvari bogoslovac fra Matie Divković iz Je-

lašak, provincie Bosne Argjentine, prikaza svetomu oficiu inkvizicioni, aliti iziskovanja. Sveto oficie vidivši, da je stvar vele bogoljubna, zato dopusti, da se može štampati. I štampa u Mnecie $\alpha\chi\alpha\delta$ (1631). Po Francisku Broćoliju, libraru Marcari od insecnie šperance,² u 16. str. do 400, još nekoliko listovah od ove moje knjige fali: „Molitva sv. trojstvu“ na ovomu poslednjemu listu ol pravnie obrazu. Pria nadslova nalazi se kalendar od svetieh al poderan, — od str. 1—47. nalazi se spomenuti Plač u piśmama, str. 48—61. „Molitve na verše složene na poštenie gospodina Isukārsta spasitelja našega,² str. 62. Na novo počimlje: „Verši kako Abram po zapoviedi božioj hoti prikazati na posvetilište jedinoga sina svoga Ižaka, koje verše ispisavši sārpski itd. itd. u Mnecie $\alpha\chi\alpha\delta$,“ sve do str. 188. Str. 189. nadslov opet iznova metje: „Počinaju razlike molitve, vele liepe, vriedne i koristne, koliko za redovnike, toliko za svitovne ljude; koje molitve skupi, iztomāci iz diačkoga jezika u bosanski jezik sārpskiemi slovi Boni bogoslovac i t. d. u Mnecie $\alpha\chi\alpha\beta$ (1632).“ Ove molitve u prostom govoru sliede do str. 320. — Str. 321. opet na novo počimlje nadslov: „Nauk kārstjanski s mnoziemi stvari duhovniemi, i vele bogoljubniemi, koi nauk od Ledezmova i Belarminova nauka u jedno stisnu i složi bogoljubni i t. d. u Mnecie $\alpha\chi\alpha\delta$,“ te sve do kraja sledi. Imam i drugo izdanje Plač Ml. 1723, 16. st. 402.

e) „Nauk kārstjanski s mnoziemi stvari duhovniemi i vele bogoljubniemi; koi nauk od Ledezmova i Belarminova nauka u jedno stisnu i složi bog. bogos. i t. d. u Mnecie po Nikoli Pecanu 1698,² u 16. str. 384. Ovo je kod mene izdanje; gos. Stojāčković navodi još izdanje g. 1668, 1683, 1707. u 16. str. 415 i 1738. — Ova je knjiga istog sadržaja pod d) samo što je nadslov knjige kasnie od izdavateljah prometnut. Spomenuti Plač, koi je u ovomu izdanju kó i u knjizi pod d) latinskim slovim više putah preštampān je u Dubrovniku, a „Verši od sv. Kate“ preštampo je Anto Gladalić u Ml. 1709 u 16. str. 65. lat. sl.

2. *Stjepan Matijević*, rodom iz Soli, drugćie Tuzla, osim da je bio pripoviedaoc, drugo o njemu ništa nisam mogo razabrati, dapače ni njegove knjige nisam se mogo dočepati,

već u Dubrovniku prepisao sam naslov od nekog oca fra Onoria, koji ni po jedan način od sebe je nedade, izdao je „Ispoviedaonik sabran iz pravoslavnie naučiteljah P. P. O. meštru Jeronimu Panormitanu reda pripoviedalacah sv. Dominika; prinešena ou jezik bošanski trudom P. O. fra Stjepana Matijevića Solinjanina reda sv. Frane male bratje države bosanske. In Roma nella stampa della Sac. Congr. de Propaganda fide 1630.“ u 8. str. 82. — Ova rimska štampa po nešto je na oči ružnija od one mletačke.

3. *Pavo Posilović*, rodnom iz Glamoča, franciskanski države bos. god. 1642. postane biskupom u Skradinu u Dalmaciji.

a) „Nasladjenje duhovno, koji želi dobro živiti po tom toga dobro umriti itd. itd. Sastavljene i istomačene po fra Pavlu Posiloviću iz Glamoča reda S. O. Frane provincije Bosne u Mlecie na 1639 (MXXIX) po Bartolu Činamu“ u 8. str. 206. Ovo se kod mene nalazi izdanje. Stojačković spominje drugo u Mlecie 1682 po Nikoli Peccanu i Marcarii pod inženjom Ijljana. Posvećena je: Maogopoštovanomu ocu fra Mihi Bogetiću iz Hrvata.“

b) „Cvjet ot kriposti duhovni i tilesnie prikoristan svakomu virnomu kārstianinu, koji ga štiti često, izvadien iz jezika latinskoga u jezik ilirički aliti slovinski i t. d. po fra Pavlu Posiloviću iz Glamoča, biskupu skradinskomu reda S. O. Frane u Mlecie 1701 po Nikoli Peccanu“ u 16. st. 230. Ovo je moje izdanje drugo. Prvo izašlo je u Mn. na 1647 po Nik. Peccanu. Stojak. napominje i tretje: 1756. Prikazana — jezikom latinskim — Ferdinandu IV. českom i ugars. kralju. — Ovi „Cvjet“ preštampano je Kersto Mažarović vlastelin Perastski u Mlecie. lat. sl.

4. *Stjepan Markovac*, aliti Margitić, rodnom iz Jajca, franciskanski drž. bos. Na više miestah bio je župnikom, a najviše u Jajcu. Poslie Divkovića najviše pisao je i posljednji azbukom.

a) „Izповied kārstianska i nauk znati se pravo izповiediti i t. d. složeno u jezik bosanski aliti ilirički, po fra Stipanu Jajčaninu ot Markovac i t. d. u Mlecie 1701. kod Nikole Peccana“ u 16. str. 285. — Ovo je moje izdanje. G. Stojačković spominje još od g. 1704, 1707. i 1788. kao najposljednje az-

bukom bosanskom štampano. Ova „Ispovied“ više je putah u Mlet. i Splitu lat. slov. preštampana.

b) „Fala ot Sveti. Aliti govorenja ot svetkovinah zabilježeni priko godišta. Takojer govorenja svérhu evangjelja u sve nedilje priko godišta; istomačeno iz razlikih knjigah latinski, a složeno u jezik ilirički po bogoljubnomu bogoslovcu fra Stipanu Jajčaninu ot Markovac alliti Margitiću iz kraljestva bosanskoga u Mnecie 1708 kod Nik. Peccana“ u 4. str. 296.

Osím ovih tiskanih knjigah imadu još njegovi rukopisi. a) „Homilie“ priko sve godine, za jednu nedilju ima ji po dvi — tri. — b) „Likuruše“ u kojim su domaće likarie i liečenja napisana. Obadva rukopisa su kod mene. c) „Kronika“ u kojoj je pisao događaje svog vriemena po Bosni, koji su se sbili. Ovi rukopis svezan je zajedno s drugom kronikom fra Nikole Lašvanina, vlastitost samostana fojnič. sad je u Sutiskoj, i buduć da je u vlažnu miestu bio, to je dosta utart i jedva se čitati može; i jednu i drugu kroniku prepiso je pokojni fra Mato Krističević latins. slov. a kod mene se nalazi.

Ovo su dosad meni poznati Bošnjaci, koji su pisali i štampali azbukom bosanskom, koju „sárpskom“ i „sárnskom“ nazivlju. Moguće je, da je i više bilo, al poginulo, osobito bilo je rukopisah u fojničkoj bibl., a bibliotekari neznajući ih štiti i cieniti, sažgaše ih. Za čudo je, da štampanih knjigah ilirskih u bibliotekama francisk. samostanah od lieka, tako rekavši, neima, a talianskih, latinskih, niemačkih, francezkih i t. d. preko reda! Ja sam ove knjige sebi odkupio, sve od prostih ljudih, a još ih se i poderanih nalazi, koje oni čitaju; knjige ove ne samo da su čistim bosanskim jezikom pisane, već i potrebite stvari duhovne liepo uče; ja ću s vriemenom u ovim knjigama nieke članke preštampavati za ugled i gramaticima i redovnicima današnjim: pèrvi da nauče čisti jezik, a drugi, da se okane mlitavosti, već da sliede svoje stare otce, prihvate za pero, te narod svoj izdavanjem koristnih knjigah na pravu stazu krieposti izvedu!

BOSANSKI PRIJATELJ.

ČASOPIS

SADÉRŽAVAJUĆI

POTREBITE, KORISTNE I ZABAVNE STVARI.

UČREDNIK:

I. F. JUKIĆ BANJALUČANIN.

SVEZAK II.

V. Babukić 1851.

U ZAGREBU.

Bérsotiskom dra. Ljudevita Gaja.

1851.

VII.

Književnost bosanska.

B) Pisaoci, koji su abecedom pisali.

(Produženje.)

Iz uzroka, što pismenah i tiskarnice nije bilo na drugomu miestu, osim Mletakah i Rima, bosanski Franciskani još od početka 17. stolietja tiskali su svoja diela i abecedom; to bi mogo tkogod pomisliti, da je pravi i jedini uzrok? Al tako nije. Uprav u Mletcih i Rimu, gdje su bile tiskarnice cilirske, i u isto doba, kad su jedni azlukom, drugi su abecedom izdavali svoje knjiga. Ja scienim, da su se ovi posljednji ugledavali na književnike dubrovačke, dalmatinske i slavonsko-ugarške, koji su gotovo samo latinskim slovima služili se, a to se i od tuda vidi, što su se i njihovog pravopisa i načina pisanja držali.

Ovi pisaoci jesu: Bandulović, Ančić, Sitović, (Filipović, Dobretić,) Lekušić, Laztrić, Vicić, Ilić, Miletić, Marjanović, Matić, Barišić, Čuić i Sitnić. Diela njihova jesu sljedeća.

1. Ivan Bandulović.

Rodom iz Skoplja, franciskan države bosanske; koje je godine rođen, i koje je umro, kako ni od njegovog života dosad ništa nisam mogo razabrati; izdao je: „Pištote i evangelja priko sve godine, za nedjelje i svetkovine zapovidne s Letanijama i mnogim blagosovim i drugim obredima itd. Mletci

1613.^a in folio. Knjige ove čistim pučkim izgovorom diče se, i služile su kod božje službe za drugo stolletje, dok Knežević iste knjige nije pod svojim imenom izdao, tobože mnoga popravio, al uprav govoreći pokvario. Knjige ove pod Bandulovića imenom preštampane su više putah u Mletcih, i to godine 1640., 1665., 1682., 1699. i 1718.

2. Ivan Ančić.

Franciskan države bosanske, štioć i obćeni propoviedaoć, bio je župnikom u Velikoj, Našicama i Brodu u Slavonii, kasnie u Biogradu u Sěrbskoj. Rodom iz Duvna sela Lipe. Umro god. 1685. njegov pravopis nalići na oni cirilski; knjige od njega izdane jesu sljedeće:

a) „Kehnighe parve Vrata nebeska i xivot vječni, koye sloxi otać fra Ivan Anćio to yest Anćich Dumchlanin iz lipe, Stilać i pripovidalac Reda male bratye obsluxitechla itd. na postechne boxie i na korist ćarkve Illyrićke itd. Prikazay Priuzvisenomu i Prisvitlomu gospodinu Alexandru Crescenciu, Cardinalu Rimskomu, Biskupu Rekanatskomu i Loretskomu itd. u Jakinu po Francesku Serafinu 1678.^a u 4. stranah XXXX. 437. — Prikazanje je latinski pisano, za ovim sledi obraz u dervorezu istog Anćića; zatim azbuka bosanska uzporedjena s latinskom, govor o pravopisu, zatim Dahnik (kalendar) i predgovor. Od strane 1—20 Govorenje svěřhu prisvetoga križa, od 20 do 315. Istomaćenje otćenaša. Dio III. od 315 do 437. Iztomaćenje zdrave Marie. —

b) „Kehnighe drughe, dio ćetvarti, Vrata nebeska i xivot vječni &. Prikazane Prisvitlomu i pripostovanomu gospodinu Nikoli Konti, Rimskomu Cardinalu, u Jakinu 1678.^a u 4 str. XIV. 245. — Prikazanje latinski, njegova (Anćića) prilika, a poslie nje „pogođba slova Illyrićki i slovnica s latinim i ćhni imena i broyevi“; sledi predgovor u komu każe: Yos imadem yedne kehnighe od devociona i polak molbi i svete mise i obslužit na ćhu, kad moch budem i ćhni xelim dati na svitlost“ Saděřzaj ovih knjigah drugih, jest iztomaćenje vierovanja (simbola) apoštolskoga, dosta jasno i ćisto tumaćeno.

c) Svjetlost karstjanska i slast duhovna dio I. u Jakinu 1679. po Ivanu Salvianu u 8 str. XXXIII. — 208. Dio II. tumačeći posvetilište sv. mise st. XXXII. 272.

d) „Ogledalo misničko itd. Posvećena Beatissimo Patri Innocentio XI. Summo Pontifici. U Jakinu 1681.“ u 8 str. XXXII. 191. U ovoj knjizi govori o azbuki iliričkoj, kao i u prve dvie.

Još je Ančić pisa latinskim jezikom knjige o poveljama i dopuštenjama papinskim, koje su darovane franciscanim bosanskim; koje su više putah preštampane, a na posliedku obustavljene (suspendirane). *Thesaurus perpetuus Indulgentiarum Seraphici ordinis sancti patris nostri Francisci & Romae 1663.* in 16. pag. 152. Drugo izdanje od M. P. O. Fr. Gabre Stanića iz Imotskoga, exprovinciala. Venetiis 1702.

3. Lovro Sitović.

Rodom iz Ljubuškoga, njegov otac bio je Turčin, koga je u vrijeme rata bečkog ufatilo Dalmatin Šimun Talaić; ovomu sina svoga dao je u tutiu, dok odkup donese. Sina mu primi se P. O. Fr. Ilija Mamić, nauči ga čitati i pisati. Otac njegov kad namiri odkup, sina sebi natrag uzme, al se njemu nije mililo više turkovati, prepliva rieku Trebižat, uteče od otca k prišnjemu svomu odhranitelju, pokršti se i postane redovnikom S. O. Frane, države bosanske, bio je vrlo naučen i bogoljubljan redovnik. U Šibeniku učio je za 6 godinah pitomce redovničke mudroljubje, kasnie pako u arcibiskupskom siemištu u Splitu javni učitelj mudroljubja, obratio je na pravu vjeru dvie svoje rodice. Umre u Šibeniku g. 1729., njegov životopis talianski pisao je Fr. Antun Bandić, čuva se u rukopisu u samostanu Zostrožkom u Dalmaciji.

Knjige tiskane ostavio nam je:

a) *Grammatica Latino-Illyrica Venetiis 1713.* u 8. vise putah preštampana je u Mletcih.

b) Piesan od pakla. Mletci 1727. -u 8. str. 74. prikazana Vicenću Zmajeviću nadbiskupu Zadarskomu.

c) *Nauk křstjanski* u 8.

4. *Marian Lekušić,*

Redovnik S. O. Frane države bosanske, štioć i bogoslovac, rodom iz Mostara, izdao je:

„Bogoljubna razmišljanja od otajstva odkupljenja čovječanskoga s. Bonaventure kardinala, prije mnogo vremena u jezik slovinski od jednog Bugarina prenešena, a sad iznova preštampana & &. U Mletcih 1730., kod Antuna Mora.“ u 16. str. 158. —

5. *Jeronim Filipović.*

Rodom iz Rame; kad su se ramski fratri odselili iz Rame u Jinj, ondak je i on dietetom otišo s njima, i tamo posta redovnikom s. oca Frane; godine 1735. učinišega prvim Provincijalom u novo odijeljenoj provinciji presvetog odkupitelja u Dalmaciji, koje dostojanstvo i po drugi put bude mu dato g. 1651. Bio je čovjek vrlo učen i dobar redovnik, knjige njegove jesu čistim jezikom pisane, slog dobar i razabran. Umro je 1765. god.

a) „Put Križa itd. u Budimu 1730.“ u 12. str. 106.

b) „Pripovijdanje Nauka křstjanskoga, složeno i u razliku govorenja razdijeljeno u Mletcih 1750 — 1765. Kod Šimuna Occhi tri knjige (svezka,) u 4. I. str. 584. II. 451. III. 380.

6. *Dobretić Marko.*

Drugćie Jezerćie rodjen u Dobretićim, redovnik S. O. Frane, države bosanske, najprie kustos, poslie provincijal, zatim biskup Eretrianski i namiestnik apostolski u Bosni. Umro je god. 1784. izdao je:

„Kratko skupljenje čudoredne ili moralne Bogoslovice, svěřhu sedam katolićanske cęrkve sakramentah; iz svetog pisma, iz svetih saborah, iz odredjenja svetih otacah papih, iz nauka naućiteljah cęrkve božie i izostalnih iz vęrstnih bogoslovacah izvadjeno, i pomljivo skupljeno u slavni Ilirićki jezik u Ankoni 1782.“ u 4. str. 580.

7. Filip Lastrić.

Jedan od najzaslužnijih franciskanačkih bosanskih za provinciju i književnost, njegova se slika nahodi u knjižnici samostana Sutiskog, obširni njegov životopis drugi put priobćit ćemo, rodio se je u Očevju god. 1700., umro god. 1783. Bio je provincijalom i okinutu bosansku provinciju, otišavši u Rim na novo je uzdigao; do svoje smerti uvijek je pisao i književstvom zabavljao se. Njegova diela jesu slijedeća:

a) „Nauk i način dilovati molitvu od pameti. Ml. 1742.“ u 8. str. 12.

b) „Kratak način činiti Put Križa itd. u Rimu 1758. kod Ivana Generosa“ u 12. str. 53.

c) Testimonium Bilabium, seu sermones Panegyrico (dogmatice) morales, et alii nonnulli & latine et illyrice elaborati & Venetiis 1755. in 4 pag. 542. Sermones 21.

d) Od' Uza me, t. j. istomačenje nauka kćerstjanskoga; kratka pripovijdanja nediljna i svetčana u Ml. 1765. u 8. str. 308. drugi put Mlet. 1796.

e) Nediljnik dvostruk. To jest po dva govorenja za svaku nedilju priko godine, lasna, kratka i ravna samo za lastnoću pastirah naseljačke puka priprostoga i nenaučenoga, uređjena. Mletci 1766. u 4 str. 440.

f) Svetnjak, to jest govorenja od Svetie itd. u Mletcio 1766. u 4 str. 280.

Još je pisao Kroniku svog vremena, rukopis nahodi se u samostanu Sutiski, u latinskom jeziku izdo je učeno dielo: Epitome vetustatum Provinciae Bosnensis & Secunda editio Anconae 1776. in 4 pag. 134. Suviše u Illyricum Sacrum t. 4. Danielu Farlatu o Bosni mnogo je pisao i priobćio mu različita izviestja.

8. Vico Vicić.

Rodjen u Fojnici 1734. umro 1796., ostavio je u rukopisu duhovnih pjesamah, koje sam ja činio štampati pod naslovom:

„Pisme razlike na poštenje Božie, B. D. Marie i svih svetih sastavljene od O. F. Vice Vicića godine 1785. — U

Splitu 1844. tiskom Oliveti i družbenice. u 8. str. 96 pisamah XL.

9. Gergo Ilić.

Rodjen u Varešu, najprije provincialom bio je, poslie učinjen biskup Ruspenski i namiestnik apostolski u Bosni. Umro g. 1813.

a) „Kratko nadometnutje u knjižice *Od' usa me*. To jest 14. razlikih, ravnih i kratkih govorenjah u Mletcih 1796. u 8. str. 108.

b) „Vérhu kraljevstva Mariina, Govorenja pris. i pripoš. gos. Aleksandra Borgie, iz talianskog u slovinski prinešena i pris. gospod. Stiepanu Borgii kardinalu prikazana. U Dubrovniku 1799. u 8. str. 140.“ Na svérsi knjige: „Način pribogoljubni za štovati prisveto uznešenje Gospino na nebo itd. str. 8.

c) *Epistolae pastorales, cum aliis nonnullis litteris circularibus*. Patavii 1800. in 8. pag. 46. knjige su latinski i ilirski pisane.

d) U rukopisu leže „Sveta govorenja prieko ciele godine itd. koje bi trebalo da se uštampaju.

10. Augustin Miletjć.

Biskup Daulianski i namiestnik apostolski u Bosni, ro-djen u Fojnici 1763. Umro 1831. Čoviek bio je naučan i svetog življenja, njegov životopis latinski štampan u Rimu 1835. drugi put priobćit ću u ovim knjigama:

a) Početak slovstva, napomena. i kratko istomačenje nauka kèrstjanskoga u Splitu 1815. u 8. str. 184.

b) Naredbe i uprave Biskupah, Namistnikah Apostolskih prošatih i sadašnjega itd. U Splitu [1815. U Rimu 1828. u 8. str. 97.

c) Početak slovstva i napomena nauka kèrstjanskog itd. u Splitu 1822. u 8. str. 24.

d) Istomačenje stvarih potrebitih nauka kèrstjanskoga itd. u Rimu u štamparij S. Skupa 1828. u 8. str. 206.

11. *Stjepan Marjanović.*

Provincial bosanske države, rođen u Lipnici 1794. Umro 1847. god. Pismo je latinskim jezikom:

a) *Institutiones Grammaticae idiomae Illyrico propositae, ad usum Juventutis Provinciae Bosnae Argentinae compilatae.* U Splitu 1822. u 8. pag. 277.

b) *Syntaxis linguae Latinae, juventuti Bosnae Argentinae accommodata & Venetiis* 1823. 8. str. 88.

c) *Systema litterarium pro directione scholarum Provinciae Bosnensis etc.* Budae 1835. — 8. pag. 83.

d) Bukvar latinskih i ilirskih slova u Budimu 1835. 8 str. 40.

Marjanović bio je kronologus Provincie, te za nekoliko godina pisao je događaje svog vremena redovničke i svjetovne; još je izdao na svijetlost jednu golemu tabulu, na kojoj su naznačena imena svih starijina od početka Bosanske Franciskanske države, s primetjanjem istoričkim, pod naslovom: *Origo Vicariae Bosnae*, Spolati 1823.

12. *Ambroz Matić.*

Bivši najprije učiteljem, tajnikom i župnikom u Tramošnjici, umro god. 1850. Štampao je:

a) Račun za prvu i drugu godinu, u Osijeku 1827. 8. str. 116.

b) Knjižica ručna s upravom korisnim i uvižbanjem lasnim za mladiće latinski jezik učeće. U Osijeku 1832. 8. str. 170.

12. *Rafo Barišić.*

Biskup Azotski, namještnik apostolski od prije u svoj Bosni, a sada samo u Hercegovini. Štampao je:

„Paša duhovna itd. u Rimu 1842. u 8. str. 439.

Preštampao je Pištole i Evangjelja u Rimu 1840. od slova do slova, kao što je izdanje Petra Kneževića.

13. *Mihovil Čuić.*

Rođen u selu Bukovici u Duvnu 1797. umro g. 1844. Ostavio je rukopis, kog sam ja uštampo:

Život Isusa Krsta itd. u Splitu 1848. u 8. str. 172. —

14. Franjo Sitić.

Župnik u Kotoru umro g. 1844. Ostavio je rukopis: Sveta govorenja preko cele godine, koja da se izdadu, bila bi od velike koristi.

Još nekoliko ima redovnikah sad živućih, koji se završavaju s narodnim književstvom, koji će sami sebe proglasiti do nekoliko vremena, daj bože na skoro.